

Havs och Vattenmyndigheten
havochvatten@havochvatten.se
hakan.carlstrand@havochvatten.se

Svanstein 26.2.2102

Angående ändringar i enlighet med gränsöverskridande överenskommelsens fiskestadga 16 § för år 2021 (Lausunto Tornionjoen kalastussäännöstä MMM:lle 13.1.2021)

Medeltätheten för yngsta laxyngel i Torneälv har sjunkit till hälften jämfört med år 2015 (40>20/100m²). Tätheten är det näst lägsta på åtta år. Detta väcker oro även om det biologiska målet för förvaltning av laxstammar, MSY-nivån, har uppfyllts när det gäller smoltproduktionens storlek.

Torneälvsloxen är en begränsad naturresurs. Den är föremål för ett stort intresse och under sin långa uppväxt- och lekvandring kan den komma i kontakt med många olika typer av fångstredskap. Enligt forskning har 40 % av laxar synliga skador redan vid älvmyrningen. Älvfisket leder till mer skador. När man tar med de laxar som fångats till havs och i älvar har den största delen av alla laxar haft kontakt med någon fiskare. Förvaltning av goda laxstammar är förutom en biologisk nödvändighet även en livskraftsfråga för kommunerna i Tornedalen. Vid reglering av laxfiske bör försiktighetsprincipen följas.

Även andra faktorer än biomassa ska användas vid bedömning av laxbeståndens förvaltningsmål (MSY). Laxens ekonomiska lönsamhet varierar när det gäller olika fångstätt och lönsamhet går att mäta. Enligt Marja Knuutila, forskare vid Naturresursinstitutet, har sämre laxbestånd lett till en halvering av fisketurismen i Utsjoki kommun. Fiskets totala påverkan på ekonomin har minskat med drygt fem miljoner euro under 2018. Enligt henne var laxfångstens värde 95 000 euro räknat utifrån det pris som Östersjöfiskarna får för lax. Siffrorna är inte direkt jämförbara men skillnaden är 50-faldig. I fortsatt arbete med laxstrategin ska även produktivitetmätning MEY (Maximum Economic Yield) ingå.

Ursprungsstatens ansvar

Torneälvsloxens hälsotillstånd väcker stor oro. Redan sju år har man grubblat över laxens sjukdomstillstånd och laxdöd. Enligt anslutningskonventionen (SEUT) har Finland och Sverige överlämnat den status som ursprungsstat som de enligt FN:s havsrättskonvention har till Europeiska Unionen. Den långa sjukdomskrisen som laxen drabbats av har avslöjat att det trots allt är Sverige och Finland som stater som ensamma bär ansvaret för vandringsfiskbestånden genom att det nationellt ratificerat konventionen även om de överlämnat makten över fisket till Europeiska Unionen.

Det är orimligt att Polen har sju gånger större mandat jämfört med Finland när det gäller att bestämma om havsfiske efter lax. Makten måste återföras till ursprungstater för att respektera hemälvsprincipen vilket skulle tala för att laxen tas bort från Östersjöns TAC-kvot.

Fiskarnas hälsotillstånd

När det gäller insjuknade fiskar har svenska Livsmedelsverket lyft fram fiskarnas mekaniska skador. Laxarnas insjuknande stämmer överens med den tidpunkt då Sverige införde olika kvoter för vilda och odlade laxar. Detta medförde en selektion av laxar vilket i sin tur ledde till ytliga skador. Att laxar frisläpps från ryssjor förekommer i första hand i närheten av Torneälvs mynning. Vi tar stark ställning mot fiske med ryssja eftersom havsfisket korrelerar direkt till Torneälvens laxbestånd och de skyddsåtgärder som vidtas till havs ingår i förvaltningen av Torneälvs fiskbestånd.

Enligt Naturresursinstitutets forskning 78/2020 var endast 41 % av laxar friska och till och med 40 % av laxarna hade skador redan innan de började sin vandring upp till älven. Dödligheten är inte den enda följden. Enligt forskning är det uppenbart att en stor del av laxar som frisläpps från ryssjor blir stressade och avbryter sin lekvandring. ”Laxar märkta utanför Torneälv hade ett beteende som avvek från det förväntade eftersom största delen (61 % år 2018 och 83 % år 2019) av de märkta laxar som steg upp i älven återvände redan före lektid på sommaren tillbaka till havet.” Även vid forskning utförd i Sverige har man observerat mycket stark laxdödlighet efter frisläppning från ryssja. Hur det påverkade lekbeteendet, ingick inte denna forskning.

Statsrådet ska leda forskning av sjukdomsproblematiken

Sjukdomsorsaker utreds inte med tillräcklig intensitet. Förra hösten blev upptagning av laxar för provtagning kraftigt försenat eftersom Livsmedelsverket inte hade förberett sig på att skaffa fiskar för vidare analys. Man hade inte skaffat tillstånd från fiskemyndigheter och fiskerättsinnehavare vilket gjorde att endast några individer fanns tillhands för provtagning. Man måste sätta sig in i sjukdomsproblematiken på allvar i ledning av statsrådet.

Dispens från utkastförbudet får inte fortsätta!

EU:s grundförordning för fiske (CFP) innehåller också ett utkastförbud för lax. Sverige och Finland ansökte om dispens för att använda ryssjan som ett selektivt fiskeredskap fram till 2020. Ryssjan bör enligt forskning anses som olämpligt redskap för selektivt fiske. Vackra fraser om varsam frisläppning av fiskar tillhör endast skrivbordsverkligheten. Fisket måste arrangeras, dimensioneras och tajmas så att fiskarna inte behöver hanteras i onödan. Finland och Sverige måste avstå från sina planer på att ansöka efter förlängning för användande av ryssjan som ett selektivt fiskeredskap.

Riktat fiske

Det har gjorts en forskning kring laxens delbestånd i Torneälvens stora vattendrag; Antti Miettinen m.fl. Enligt den skiljer sig bestånden i Torneälvens övre och nedre lopp från varandra. Enligt förhandsförväntningar vandrade övre loppets delbestånd upp i början av lekperioden. Forskningen konstaterade att det relativt största fisketrycket riktas mot de laxar som vandrar högre upp i början av säsongen. Laxfiske i maj-juni ska begränsas i alla delar. Särskild vikt ska läggas vid fisken där fiskarna riskerar att skadas. Vi föreslår ett definitivt förbud mot vårfiske och en senareläggning av ryssjefiske vid kusten. Senareläggning gör att havsfisket riktas mot odlad lax samtidigt som den lekvandring som sker i Torne älv förstärks.

Skydd av havsöringsbestånd

Enligt laxstrategin skulle förvaltningsplanen för Torneälvens havsöringsbestånd tas fram redan för fem år sedan. Älvföreningen vädjar till finska och svenska tjänstemän som deltar i förhandlingarna för att förvaltningsplanen tas fram. Oavsett planer ska de åtgärder som presenterats i den biologiska utredning som Luke och SLU tagit fram genomföras. Fisketryck i havsområdet måste minskas, livsmiljöerna måste förbättras och uppföljning av bestånd effektiviseras. Jämfört med de senaste 10 årens genomsnitt var det 50 % färre havsöringar som i fjol vandrade upp i Torneälv. Detta motiverar inte det selektiva fisket efter havsöring i havsområdet utanför älvmynningen som påbörjats 2020.

Skydd av havsvandrande sik

Enligt sikforskningen (2019) har fångsterna från och med 1980-talet minskat. Siken mår dåligt; sikens medelstorlek har minskat betydligt och vandrigen har blivit försenad. Enligt forskningen blir siken utsatt för alltför stort fisketryck i både havet och älven. Älvföreningen bifaller den föreslagna minskningen av fisketrycket. För att förstärka beståndet skulle det vara klokt att starten för sikfiske förflyttades fram till augusti även i havsområdet. Samtidigt skulle detta medföra mindre risk för ytliga skador som öring och lax utsätts för när de frigörs från redskapen.

Harrbestånden ska skyddas lokalt, beroende på beståndens hållbarhet

Harrbeståndens status varierar kraftigt i älvens olika delar. Därför skulle det vara på sin plats att bestämma om harrens fredningstider på lokal plan. En allmän fredning av lektiden hamnar under islossningen och har ingen verkan. Det finns goda erfarenheter kring lokal vinterfredning av harr i Lappea. Vi föreslår att parterna delegerar lokala fiskerättsinnehavare att bestämma om strängare begränsningar än den allmänna fredningstiden för harr.

Effektivare information om påföljder för olovligt fiske

I och med jord- och skogsbruksministeriets förordning 9/4 2019 började påföljder för olovligt fiske att gälla. Enligt gränsälvsöverenskommelsen artikel 29 omfattar författningen även Torne älv. Påföljden för olovligt fiske är påtaglig; lax 3470 €, öring 3260 €, sik 460 €. Förordningen och framförallt dess tillämpning i gränsälvsområdet har blivit otydlig. Myndigheten bör informera effektivt om detta.

Torne-Lainio-Muonio älvars förening - Tornio-Muoniojokiseura ry

Brynolf Tjärner
vice ordförande